

Memorie vie IV Sat Ohaba Forgaci, Com. Boldur

*Interviuri realizate de către prof. Ciprian Cipu și Alina Mafa
Fotografii realizate de Vera Filip – Milencovici și Mircea Takacs*

cu

*Mârza Ana, zisă Ana lu' Dâru, sat Ohaba Forgaci, 78 de ani,
Cătană Nicolae, zis Lae Izmană, sat Ohaba Forgaci, 80 de ani*

și

Mărioara Arpeg, zisă Mărioara lu' Dâru, sat Ohaba Forgaci, 53 de ani

Am pornit spre Boldur într-o dimineață frumoasă cu soare, deși încă se simțea frigul iernii. Am ajuns la Boldur unde ne-am întâlnit la Primărie cu dna Daniela Tomiță, referenta culturală a comunei Boldur și dna Sorina Stoi, directoarea Școlii cu clasele I – VIII din Boldur. Satul Ohaba Forgaci ne întâmpină cu case mari pe care se văd urmele oamenilor care și-au lăsat numele cu mândrie pe frontispiciul caselor care păstrează în arhitectura lor vremurile de altădată. Împreună am plecat spre Ohaba la casa fam. Mârza unde a început incursiunea în lumea amintirilor.

Nunta: joc și voie bună la Ohaba Forgaci

- Sunteți de aici din Ohaba Forgaci? – Cum erau obiceiurile de nuntă pe vremuri? – Cum se făcea nunta?

Ana lu' Dâru – Eu m-am născut aici în sat, fata e din Sacoș, nepoata din alt sat, pe vremuri erau multe obiceiuri frumoase, erau alte vremuri și altă lume. – O, Doamne! Așa o fost nunta! Or venit ăi cu nunta, cu muzicanții, de sâmbăta de sara. - Au, ce era aici la noi! – Cum s-o jucat! Când am măritat pră Mărioara și 'naince or jucat. Muzicanții or *ugit* (n.n. – or dormit) la casa cu nunta. Măine dzi când s-or sculat, s-or dus la nănașu', muzicanții, giverii, *fătu* (n.n. - cel care cununa alături de nănaș), *stăghișu'* (n.n. – stegarul) și or mâncat. Nu era ca acuma. Fătu' cu muierea lui și nănașu' cu muierea lui or cununat copii. Or luat copilul și s-or dus cu muzica înainte după mireasă.

- Dar înainte nu era căpărâtă (n.n. - tocmită) mireasa?

Ana lu' Dâru - Ba da înainte de nuntă se căpărea mireasa, or dat un rând dă țoale, un galben și or ieșit la *gioc* (n.n.- joc) iară prăstă o lună, două or făcut nunta.

- Or venit acasă la *cineră* (n.n. - tineră) și acolo, în *voreț* (n.n. - verandă) or pus o pânză albă, cum să țesa dă pră masă să să suie pră trepte până în *sobă* (n.n. - cameră) și cu un *ciur* (n.n. - sită) o ciuruit așa și s-o întors roată, o dat cu *cucuruz* (n.n. - porumb), cu boabe mai grele și o aruncat prăstă cap. Apoi mama i-o luat și pră fată și pră *ciner* (n.n. - tânăr) cu o *ștergură* (n.n. – un prosop) i-o băgat în sobă și i-o dat cu capu' pră cuptor: „- Cum nu pleacă cuptoru' dă aici, așa să rămâneți și voi pră loc!”

Moș Lae Izmană – Eu am organizat o nuntă tradițională . . . pe vremea Colectivizării părinții, care am avut copii la școală, am fost obligați să mergem la cor, dansuri, brigadă și să organizăm nuntă pentru propagandă în satele care nu au fost colectivizate și să arătăm cum merge la noi dă bine. Așa or fost vremurile.

- *Și cum ați făcut asta?*

- Păi am făcut așa, socru' mic o avut o fată și mi-o dat-o mie, eu am fost socru' mare. Ne-am strâns și ne-am socotit cum să facem nunta și când o facem. Am rămas înțeleși . . . pă timpul' ăla s-o făcut nuntă dă o zi și dă două zile. Am stabilit giveri: doi tineri dă la băiat și doi tineri dă la fată. Or umblat prîn sat cu lista și or adunat toate neamurile cu *stăghișu'* (n.n. - stegarul) și cu *fătu'* (n.n. – cel care cununa tinerii, alături de nănaș). Stăghișu' purta steagu' împodobit cu *cârpe* (n.n. - baticuri) și în vârf cu iederă. Stăghișu' juca steagu' 'nainte nuntii pră bătă. Trebuia să fie atent că dacă o lăsat jos steagu' tot tineretu' venea și rupea iederă din vârf ca să placă la lume dă iel. Dacă ai avut un prieten, cobora steagu' . . .

Muzicanții or plecat cu giverii să o aducă pră fată. Apoi mergeau la Biserică. În casa unde rămâneau cinerii, acolo era ritualul cu chemătorii. Când o vinit mireasa acasă la noi, or făcut un *șir* (n.n. - rând) cu *piparcă* (n.n. – boia de ardei) roșie și or îmbrăcat un om cu *cârpe* și or prezentat-o că îi mireasa și nu am vrut-o . . . doar pe cea adevărată. Atunci soacra a luat-o, o țucat (n.n. - sărutat) pră soacră și pră socru. Ginerele o țucat și el pră soacră și pră socru. Apoi la Biserică s-or cununat. Nunta s-o ținut la om acasă. Noi am făcut acasă, am ridicat cort, or fost puse, cum era 'naince, masă mică, *măsaie* (n.n. – fețe de masă), un *scamn* (n.n. - scaun), *ciurul* (n.n. - sită) cu cucuruz, ovăz, boabe, or răsfirat prăstră nuntași iar la urmă o aruncat prăstră cap. O fost pusă o pânză albă, cum or țăsut babile, până în casă. Mama i-o legat pră cineri cu *brăcire* (n.n. - brâu) pră amândoi, i-o dus la cuptor în sobă și i-o dat cu capul dă cuptor și le-o dzis: „- Când pleacă cuptorul dîn casa noastră, atunci să pleci tu din casa noastră!” I-o țucat pră cineră și pră cineru', apoi or mers la masă.

Dimineața când s-o gătat nunta, or tras *roțiile* (n.n. - roțile) dă la plug și pră nănașu' l-or pus pră plugu' ăla și doi cineri l-or dus acasă cu muzicanții. Apoi or vinit acasă.

Ana lu' Dâru' – I-or dus la fântână și acolo s-or spălat cinerii unu' pră altu'. Or avut *ștergură* (n.n. - prosop), *vadră* (n.n. - găleată), or tănut vadra pră ștergură. Or fost cineri care s-or *cernit* (n.n. - murdărit) mâinile la coș, pră obraz, s-or uns cu funingine și apoi s-or spălat la fântână unu' pră celălalt.

Moș Lae Izmană – Or jucat apoi perina . . . o perină umplută cu paie, era pusă în mijloc și cinerii or început dă' or fost dîn ăștia hoți, care după ce s-o sculat și o țucat (n.n. - sărutat) cinera or furat perina la fată să mergă tot iel să țuce în genunchi pră perină. Fata trebuia să ia perina, dacă o fost a

dracu' tot iel o luat perina să țuce mai departe. Apoi or umplut acolo dă paie dîn perină . . . s-or jucat tineretu'.

- *Cum erau obiceiurile pe vremea comunismului și cum au fost după?*

Moș Lae Izmană – Păi obiceiurile astea despre care vorbesc erau înainte, după, cu colectivizarea ne obligau . . . au fost vremuri grele . . .

- *Ce mâncare se dădea la nuntă?*

Moș Lae Izmană – La nuntă la noi s-o făcut popricaș dă vițel, carne friptă, păturată cu mac, cu nucă, cu mere.

Ana lu' Dâru' – Apoi carne, sarme . . .

Moș Lae Izmană – Răchie, vin, cât ai putut să bei. . .

Ana lu' Dâru' – O fost jocu' cinerii (n.n. - miresei) pă la 12 noaptea.

Moș Lae Izmană – Da și atunci or vinit (n.n. - venit) acolo giverii lângă cineră, or păzât dar or furat papucii la mireasă și or trebuit să plătească la nănaș că or furat papucu' și nu or mai putut juca. Apoi or jucat . . . or plătit jocul cinerii, cine lua cinera la joc, trebuia să plătească: „- Eu dau o sută dă lei să joace cinera copilul meu!” și tot așa.

Ana lu' Dâru' - D'apoi cum am pățit io la nuntă, atâta m-or întors . . . și tata meu o plătit să stea cinera jos pră scamn (n.n. - scaun) să să hoginească (n.n.- odihnească) cinera: „- Eu pun atâta să să hoginească cinera!”

- *Cum era cu darurile de nuntă? – Se dădeau bani sau cadouri?*

Moș Lae Izmană – Or fost doi dîn sat, îi chema Ion Șold și Mițoc, experți, chemați la toate nunțile, când să striga cinstea, atunci ei dziceau: „- Ai, ce-o fost să fie la ăst om dă omenie, George Biru, om dă omenie, dă fală în sat și i-o adus o cinste frumoasă la Lae Izmană, cu atâția bani. – Ei, Lae Izmană, copilul lu' Moș Coruț Izmană, copil cinstit dar el o lăsat, n-o mai făcut stupii dă tului și s-o dus la o nevestă. – La cine? – La Veta Tordu!” Ea era mai bătrână. Și atuncea lumea începea să să râdă . . . așa o fost.

-Altă dată tot Ion Șold o dzîs la nunta lu' Ștefi Govent: „- Băi, Ștefi Govent, om dă omenie, are ușe la drum, d'o luat ginere pă George Rașac dar lui nu-i mai trebuie, că el vine noaptea și sare gardu!”. Dar mama lui, nu uit cât oi trăi, e neam de-al nost'. ”-Îu, puște-te Dumnedzău dă ce îți bați tu joc dă copilul meu.” „-Mă io îți dzîc după acum și dacă nu îți place, dă acum în cale primăria să vă fie în drum și tribunalul.” Era așa mai în glumă . . .

Ana lu' Dâru – Or fost cineri care s-or sfăgit (n.n. - certat) așa.

Moș Lae Izmană – Da, or fost cineri geloși și la nuntă când s-o strigat cinstea, or dzîs că nevasta lu' cutare să să ducă în grăgină (n.n. - grădină) după frunze dă pătrunjei și când viniea cu ei și n-o mai țuca. Și când or gătat (n.n. - s-a terminat) nunta or vrut să să bată . . . așa o fost.

Ana lu' Dâru – Să mânau (n.n. - trimiteau) prîn grăgină . . . io când am fost la nunta lu' Lăiță, m-or mânat cu Nelu Jurmaș să aducem o creangă dă prun și atunci când am venit, muierea lui l-o luat acasă ș-or plecat și n-o vorbit cu mine o vreme.

Moș Lae Izmană – Ea n-o fost la cor, la dansuri, erau unii geloși.

-Ce daruri se mai dădeau la nuntă?

Ana lu' Dâru – Le-o dat parte la nuntă, nu era ca acum, veneau cu cociile (n.n. - căruțele) cu caii, le-o dat mobilă, un rând dă țoale (n.n. - haine), pat, masă, strujac (n.n. – saltea de paie), perini.

Moș Lae Izmană – La noi, după ce s-o strigat cinstea, venea fiecare și dădea cât voia . . . acuma nu mai știi.

Ana lu' Dâru – Atuncea stăghișu', fătu' și nănașu' or făcut străiți dă lână și în ele or pus colac.

Moș Lae Izmană – Dîn bătrâni numa colac să punea, pe parcurs să mai aducea zahăr, coțche, cristal și cat (n.n. – zahăr brut), care or fost mai săraci, nu or adus . . .

Comunitate. Familie și valori

Moș Lae Izmană – Înainte o fost populație, moșu, strămoșu, noi (doi copii) și taica și babe lucrau pământu' toți. Femeia lega cu funie (n.n. - sfoară) petițe (n.n. – grămezi de snopi de grâu). Puneau așa snopii deasupra unu' prăstă altu' ca să nu intre ploaia. Când să termina făina, se cosea secara (secara să cocea mai repede) și atunci or adus câteva petițe pe un fund mare, s-o bătut să iasă dîn spic, apoi prin greblă or rămas doar tuleii. Din boabele alea or făcut făină (făină mai neagră) și or copt babile pâine în țăst (n.n. - cuptor). Asta până la treieratul grâului. O fost lumea săracă, or venit la lucru, nu ca acuma . . .

Ana lu' Dâru – Era pita. – O, Doamne! – Ce pită era! Se dădea pomană pită și colaci . . . Așa o fost atunci.

- Cu botezul cum era?

Ana lu' Dâru – O fost demult, s-o dus baba . . . La trei dzile baba o făcut o pogace pentru ursitoare, care îi ghicește norocu' . . . și asta or dat-o la porcari dă pomană (lumea dădea drumu la porci pă ogor) . . .

Mărioara lu Dâru – Când vine dă la biserică să dă copilul pră geam, mama îl ie și baba îl dă (așa îi dzice la noi babă) și îi dzice: „- Ți-am adus un moș, o babă.

- Pă cât mi l-ai adus?

- Pă o sută dă ai (n.n. - ani)!” Asta ca să trăiască mult.

Și baba întrebă: „- Când să mai vin?” Și cui nu îi mai trebuie îi dzice: „- Să vii așa la gostie (n.n. – petrecere).” Dacă mai vrea copii îi dzice: „-Să vii așa prăstă un an, doi!”

Moș Lae Izmană – Când să scâlde copilul, apa nu s-o lepădat oriunde ci la un pom fructifer sau la flori.

Mărioara lu' Dâru – Baba o vinit la copil, i-o adus pernă mare, pernă mică, atunci nu s-o dus cu căruțu' . . . o dus copilu' în brațe, or adus materiale, că nu erau scutece . . . După botez s-o pus mâncare, or dus copilul pe la masă la toți, or petrecut . . .

Lumea de dincolo. Superstiții. Ritualul de înmormântare

Mărioara lu' Dâru – La înmormântare se cântau Zorile, mai mult babile . . . drept să vă spun, am fost și eu dar prea puțin, am cântat după ele. Mai întâi cântau afară, la fereastră, apoi în casă, dimineața până n-o răsărit soarele.

-Când era mortu bătrân, nu era ca acuma, îl îmbrăcau, îl puneau în copârșeu (n.n. - sicriu), pră scândură, cu ponevi, cu cearceafuri. Presărau mac după copârșeu sau tăriță (n.n. - tărățe), să puna să nu mai vină acasă. Atuncea dădeau prin mâinile lui pene dă găină, lanțuri dă animale, ca să meargă bine în continuare, să nu mai aibă treabă cu nimic. Ai (n.n. - usturoi) să mai puna în copârșeu, să făcea cruce cu ai în tăte (n.n. -toate) patru laturi la copârșeu. Se înfiera mortu' dacă era omu' mai rău, să nu să facă strigoane.

- Măine dzî când să duce la cimitir trei femei nu au voie să vorbească, una cu o oală cu apă, una cu jar și tămâie, când ajung la cimitir, la cruce se pune un cuni (n.n. - cui) în pământ și să dzîce: „- Până aicea să-ți fie hotaru!” Dă acolo să nu mai vină. Ocoală (n.n. - înconjoară) groapa dă trei ori fiecare. Până la șase săptămâni tot cu oala asta să duce apă, jar și tămâie acolo la cimitir ca să-i fie hogina (n.n. - odihna) ușoară. Așa m-am tredzit cu obiceiurile astea . . . nu am întrebat pră nime.

Moș Lae Izmană – Când ducea mortu la cimitir, o babă mai bătrână cu o vadră (n.n. - găleată) cu apă în fiecare colț oprește, udă locul și bagă un ac (ca și când înfierează) și la fiecare colț să face slujbă.

Mărioara lu Dâru – La noi este un obicei la izvorul. Șase săptămâni se trage izvorul. Dimineața, la mort, să dădea pomană o găină pră geam, să cumpăra o cană, să pun 9 boabe dă grâu, pietricele și niște bănuți. Să trage apă, o muiere, noi ne-am dus la Timiș, când să putea mere, la Urlău, acuma dă la fântână. Se iau niște ludai (n.n.- dovleci), care înainte or fost pregătite, s-o tăiat miezu', s-or uscat. Să făcea olat (n.n. - aluat), niște pogăcele și să puneau acolo cu lumină (n.n. - lumânare) și niște bănuți și îi dădeu drumu' pră apă să curgă, videi (n.n. - vedeai) cum să duce pră apă, dacă rămânea lumina aprinsă, o fost bine primit . . . îți era mai mare dragu' să te uiți cum să duce pră apă.

-Pomana să duce la cruce. Să pună un colac, tot felul din mâncare, băutură. Să spargă oala cu care să duce apă în fiecare zi 6 săptămâni. Mai înainte să dădea la păsări ca să nu aibă treabă cu izvorul, să fie apa curată. Pomană să mai face la noi la 6 săptămâni, jumătate de an și la un an. În ziua înmormântării să făcea pomană colac, mâncare, băutură, mâine zi iară cu alea 3 muieri, cu vecinii și la 9 zile iară.

-Aici în zonă au fost strigoi?

Moș Lae Izmană – Da, or fost Baba Cerăpoane aicea. Asta la viața ei, dzice lumea, că o fost vrăjitoare. Ea o dăscântat pentru bărbat, pentru muieră, tăt felul dă vrăji. Și când o murit, o fost roșie la obraz, n-o fost ca mortu'. Am fost clasa a treia pe atunci, după câțeva vreme o vinit la moșu' ei acasă. El o fost un om mic, atâta l-o bătut că nu i-o mai dat pace tătă noaptea, paturile le-o lepădat și o ajuns vremea de o anunțat jandarmii. Și or vinit și or descoperit că toate erau întoarse în casă. O fost unu' atunci Lae Podoabă, om îndrăzneț, o dăscoperit-o (n.n. – dezgropat-o), noaptea la cimitir. S-or dus mai mulți și cu pușca, or găsit-o cu fața în jos. Era strâgoane. Ei or avut letcă (n.n. - fuior), or luat letca și or împuns-o și atunci o țâșnit sângele din ea. Or dus droburi (n.n. - bucăți) dă var nestins, or turnat pră ea cu apă să ardă, or luat pământ dă la mormânt și or dus la gară și de atunci n-o mai venit.

-Or fost și bărbați strigoni . . . unu Rețoni acolo unde stă acuma Dandu. Moșii bătrâni povesteau cum s-o sculat cu pânza pră iel (atunci să punea pânză la mort, nu ca acuma). Nu mai sunt vrăjitori din astea, o fost înainte acolo unde e Traian Păun. Scrie și în monografia comunei. Era o fată de la Grun, o vrăjitoare. Și veneau oameni cu cociile, cu probleme, că erau beteji copii. Urmările se văd și acum. Casa unde o fost, e dezastru, or fost oameni bogați și așa scrie că unde or fost vrăjitori, rămâne locu' părăsît . . . Pe vremuri n-or fost medicamente . . . ea îi dăscânta și le trecea. Acuma să mai dăscântă doar la copii pentru deochi . . . dă babe. . .

Mărioara lu' Dâru – Eu am învățat de la străbunica mea . . . copiii erau răi, plângeau, când îi dăscânta, ei să linișteau. Eu dormeam cu ea și am învățat de la ea. Se dăscânta cu apă sfințită și cărbuni încinși: „Mă dusăi pe cale, pe-o cărare

Mă-ntâni cu o fată mare

Ieși deochi dânră ochi

Din scăfârlia capului

Din scovârlia ochilor

Și acolo să te duci

Unde-i clar dă cocoș

Și ochi dă topor

Și grija lui Ion să nu aveți

Tu ai vinit cu una
Eu te mân cu două
Tu ai vinit cu trei
Eu te mân cu patru
Tu ai vinit cu cinci
Eu te mân cu șase
Tu si vinit cu șapte
Eu te mân cu opt
Tu ai vinit cu nouă
Eu te mân cu nouășnouă
99 dă feluri eu te mân
Să-l lăsați pe Ion curat
Cum Maica Domnului, l-o lasat.”
Oamenii dăoache, oamenii răi.

Moș Lae Izmană – E adevărat. Eu am pățit într-o vară, am avut două iepe și o vinit unu’ de la Lujoj să îi dau iapa sură. Eu am dzîs că nu-i dau, că-s cinere dă 7 ai. – Omule, dzîce el, dă-mi-o că n-ai noroc! – Mă, nu ți le dau că-s cinere, frumoase, le tân, am dzîs io. Nu am mers 10 pași cu cocia și o picat sura și o murit în țarină, acolo o rămas.

Mărioara lu’ Dâru – Și noi am pățit așa cu o junincă neagră. Or vrut să o cumpere. Cum am scos-o la pășune, abia o vinit sara acasă. Măine dzî am trimis-o la târg la doctor și o dzîs că nu o mai putem salva și o murit.

Moș Lae Izmană – Așa că este deochi, îs răi oamenii, la ochi așa .

Mărioara lu’ Dâru – Știu dă la baba mare: „Dudu, dudu

Eu nu strig pe dudu

Eu strig pe dracu

Să se ducă, să-l aducă pă Natu

De unde o fi culcat dîn pat

Să să ducă cu dricala în cap.” Atâta știu se dzîcea dacă era dus bărbatu’, ca să vină înapoi.

Moș Lae Izmană – Moș Pătru Izmană o murit dă bubă. Este dăochi.